

מדינת הקלון

מאת ד"ר אריה מרסקובר

אזורים הרשעים שאין עושין טובה שלהם.
(ב"ד, פרק ט')

1

27 שבועות מעטים עברו מן היום, בו נתבשרנו על פתרון השאלה של יהודי פולניה בחסד היטלר וכבר ניגשו תוכני תכניות לממש את מזימתם כדרכם בקודש. בקולות ובברקים נתבשרה התכנית ואם כי באה גם תקופה של דממה דקה לאחר שרבו המתנגדים גם בקרב מחנה הגרמנים גופא, בכל זאת יקום הדבר כדבריהם ויהי מה. לארבעה חלקים חלקו את פולניה לאחר חלוקת השלל בין השותפים; שלושה מהם לפולנים, אחד ליהודים. כן תפתר שאלת הפולנים כעם בעל דרגה שניה וכן תפתר שאלת היהודים כעם בעל דרגה שלישית לעומת גזע הטיטונים הנאצל והשולט.

הנה כי כן לאחר כיבוש פולניה באש ובחרב, לאחר חורבן מאות קהילות ושלילת כל הזכויות משרידי הפליטה באשר הם יהודים, יבוא עכשיו ה"סידור" המוחלט. ולא רק לסידורם של יהודי פולניה הם מתכוונים, כי אם גם על יהדות אוסטריה וצ'כיה ואולי גם גרמניה הישנה נטויה ידם. את כולם יעבירו למחוז לובלין, ינעלו בפניהם את הדרך לרחבי העולם ויפקדו עליהם להיות כ"מדינתם הם", בהסגר היהודי אשר בלובלין וסביבתה. תגאל גרמניה ממראה היהודים. לא ירעילו את אווירה הצח ולא יוסיפו לאכול לחם בזעת אפו של העם הגרמני. ואכן יודע אני שיש בין אומות העולם המוכנים ומזומנים לדון על ענין זה מנקודת ראות הטראגיקומיות שבו בלבד; יודע אנוכי כמו כן כי האנשים אשר זיק אלוהים עוד לא דעך בלבם, כולם ללא הבדל עם ואמונה, ידחו מזימת פשע זו הנובעת ממעמקי ה-moral insanity אשר במשטר הגרמני דהיום. ברם יתכן בכל זאת שברק הרעיון של מדינת יהודים — ותהא גם מדינת קלון בלבד — יעזור את עיני מי שהוא בינינו, וגם מבין אומות העולם. יתכן שמי שהוא יחשב; כדבר כוונות היטלר לית מאן דפליג, אולם לא הכוונות העיקר, כי אם המעשה. תוקם מדינת יהודים זו, אם לא מאהבת מרדכי, טוב שתוקם משנאת המן, מאשר שלא תוקם כלל. אדרבא יבנו מאות אלפים יהודים את ביתם ויאחזו על אדמתם, מוטב להם ככה מאשר למות מות רעב וקור בהיותם פזורים בפולין רבתי. ויש גם המרחיקים לכת והמצביעים על קרובת המקום בין לובלין ובין רוסיה המועצתית ועל השמועות על ההסכם בין גרמניה ורוסיה, שלפיו ימסר מחוז לובלין לרו האחרונה בעגלא וכימון קריב. הנה כי כן —

אומרים הם — לא מן הגמנע שנזכה עוד לקהילות יהודים חפשויות במסגרת הקהילות הסוציאליסטיות שברוסיה רבתי. לא הצלחנו בהכריזנו לשנה הבאה בבירור-בדו'אן, נצליח נא מתוך הכרזה: בשנה הבאה בלובלין!

לתוכני תכניות אלה ולחזוי חלומות רצוני להשיב תשובה קצרה בדברי הבאים. לא לדברי פולמוס אני מתכוון; לא כדאי לי כמובן להתווכח כציוני עם רעיון „מדינת הקלון” שבלובלין. יובלטו איפוא רק מספרים אחדים ועובדות אחדות העלולות להאיר באור נכון פרשה עגומה זו ששמה „ההסגר” בלובלין. והדברים הללו מכוונים לא לחסידי היטלר בלבד, שמספרם בכל זאת איננו גדול, ואף לא לנוהים אחרי סטאלין בלבד, שגם מקומם לא יוכר ביותר במסגרת החיים היהודיים, כי אם ובעיקר לאותם הרבים שהם בבחינת תם שאיננו יודע לשאול ואובדי עצות יעמדו מול תסבוכת החיים.

2

תוצג נא השאלה א': היש מקום לקיבוץ היהודי בגבולות המדינה העתידה לקום?

שאלה בוודאי לא פשוטה. הן יהודים, ללא עין הרע, אינם חסרים בפולניה. קרוב לשני מיליונים מספרם בשטח הכבוש הגרמני, ואם לא די בהם, הן גם על יהודי אוסטריה וצ'כיה נטויה יד היטלר להעבירם ללובלין וגם את יהודי גרמניה בוודאי לא ישכח לזכותם במולדת זו משלהם. סך הכול שני מיליונים וחצי לכל הפחות הם המועמדים למדינת קלון זו. הימצא מקום עבורם?

לכאורה לא קשה להשיב תשובה על שאלה זו. לא ברור אמנם אם היטלר מתכוון לכל המחוז האדמיניסטרטיבי של לובלין וסביבתה כשטחו בגבולות המדינה הפולנית לשעבר; אם כך הוא, יש בו מקום לשני מיליונים וחצי של תושבים. כן היה גם מספר האוכלוסין עד היום במחוז זה שהוא אחד המתוחזות הגדולים, החמישי בערך לפי מספר אוכלוסיו. ברם רק למראית עין המצב כשורה. הן לא למספר התושבים הנוכחי אנו שואלים, כי אם למספר יהודים שאפשר להכניס לתוך שטח זה. לו היה מחוז לובלין כעת ריק מאדם, אולי היתה השאלה בוודאי נפתרת מאליה. כפי שהיו כאן פעם שני מיליונים וחצי של תושבים, אפשר איפוא לנסות מתוך סיכויים ידועים להצלחה להביא שנים וחצי אתרים במקומם. אולם לא כן הם הדברים. לובלין וסביבתה למעלה משני מיליונים פולנים גרים בה, רובם ככולם אכרים; היהודים מתווים ביניהם בערך בשלושה עשר אחוז, אמנם אחוז די חשוב, השלישי בגדלו לאחר וורשה העיר ולאחר מחוז לודז, אולם מ„מיעוט” ועד „הרוב” שבתושבים, מבלי לדבר כבר על כל התושבים, רחוקה הדרך כרחוק השמים מן הארץ. אחת משתים איפוא: או שהיטלר חושב להכניס למחוז זה שני מיליונים וחצי יהודים נוסף על מספר התושבים הנוכחי, או כוונתו היא להכניסם שם במקום התושבים הנוכחים אשר יורחקו מאדמתם הם. במקרה הראשון צפויה סכנת מוות מרעב לכל המתגיישים בימים הכי קרובים; אין מקום בפולניה שיהיה בכוחו, בתנאים הקיימים,

לכלכל מספר יותר גדול של תושבים ממספרם הנוכחי. הן מכת עודף האוכלוסין על יכלתה הכלכלית של המדינה היתה אחת המכות העיקריות בפולניה; גדול היה העוני וגדולה הצפיפות. כל בר בי רב יבין איפוא מה יהיה סופם של היהודים שיוכרחו בשבט הנוגש למצוא „מקלט“ במחוז זה נוסף על מספר התושבים הנוכחי.

ברם טעות מרה יטעה כל החושב כי המוצא השני כביכול — והוא להושיב את היהודים במדינת קלון זו במקום התושבים הנוכחים, וזו היא כנראה מוזימת היטלר, — היה מוצא יותר נכון מאשר להרעיבם במהנק ובצפיפות. הן האכרים וגם שאר התושבים הפולנים לא יפנו את המקום כרצונם החפשי; כי הרי אנדמתם היא זו, בה קשורים הם מאות — ואולי גם אלפי בשנים, לא יחליפוה נאחרת ומה גם כשאין בידי היטלר — גם לו היה לו רצון לכך — לתת להם פצוי ניכר עבור נשולם מאדמתם. אין ספק איפוא שאם תקום מוזימת הרשע של גירושם בהמון, תבוא התקוממות המונית. ברם לא נגד הגרמנים ועל כל פנים לא נגדם בלבד יקום העם הפולני, הן לא לטובתם ושללת האדמה. האויב העיקרי יהיה היהודי, הוא הוא הבא על הפולנים — בעזרת הגרמנים! — לנשלם מאדמתם. כל הבקי אם גם במקצת בפרשת היחסים בין הפולנים ובין היהודים בשנים האחרונות לא יקשה עליו לתאר לעצמו את התוצאות הנוראות של התפרצות כזאת מצד ההמון הפולני. הן גם בשנים כתיקונן לא היו הפרעות מאורע בלתי שכיח כלל וכלל בפולניה רבתי. בפרעות לבוב הוחלה פרשת קיומה העצמי ובפרעות וילנה נסתמה; ידועים לנו היטב דברי ימי פשיטיק ומינסק ובריסק ועוד ועוד; ברם מה שהיה בשנים הקודמות על כל גסותו ונוולו ואסונו יהיה כאין וכאפס לגבי מה שעלול לבוא עם התפרצות המונים מיואשים. הן כנהר יזרום דם יהודי בחוצות לובלין וסביבותיה. יתכן שגם הגרמנים מבינים את הבא עליהם וביהוד על היהודים בגלל מוזימות הרשע שלהם, לא מן הנמנע אפילו שהם מתכוונים לתוצאות אלה; יזרם נא קודם כל דם יהודי ואחרי כן יעשה הכידון הגרמני את שלו וישיב את הסדר על כנו. ויהיה נא החשבון הגרמני צודק או בלתי צודק, דבר אחד בטוח: אנחנו נשלם את המחיר והפעם כנראה אחד המחירים הגדולים ביותר בדברי ימי עינויינו עלי אדמות. בזאת תבורך „מדינתנו“: מות מרעב או מות בידי פורעים.

3

אולם ננסה נא ללכת שולל אחר יד ההזיה הטובה עלינו ונתאר לנו לרגע קט שאכן הצלחנו להתגבר על מכשול ראשון ועיקרי זה. נושלו האיכרים הפולנים מאדמתם, שמם ודיק משתרע לפנינו המחוז ומחכה לידים יהודיות עובדות שתהפכנה אותו למקור חיים ופרנסה להמונים. התצליח במקרה זה ההתיישבות היהודית?

לשלושה מתחלקת שאלה יסודית זו: (א) הנצליה להושיב שני מיליון וחצי אנשים ונשים וטף במשך חדשים ספורים? (ב) היעלה בידנו ליישבם על אף תנאי הזמן והרפתקאותיו? (ג) הנצליה כאותו חומר האנשים הניתן לנו? חלק חלק והאבסורדיות הטראגית שבו. לא היה בדברי ימי העולם וכמובן גם לא בימינו מקרה של התיישבות בת מיליונים במשך חדשים ספורים. התיישבות זאת דורשת עשרות בשנים. הן גם במהלך התיישבותנו בארץ ישראל, בת היקף רחב שהוכתרה בהצלחה ואחד המיקרים המעטים ממין זה בדברי ימי ההתיישבות בכלל, הצלתנו לסדר כחצי מיליון איש ואשה רק בשישים שנות עבודה. כל שאר הנסיונות, היהודיים והבלתי יהודיים גם יחד פחותים הרבה מזה בערכם וארוכים לפי מידת הזמן שהיתה דרושה להגשמתם. זכורה לנו עוד פרשת ארגנטינה ורוסיה ובסאראביה וקאנאדה וקרים ובריר'בידו'אן ועוד. עמל ואמצעים ולפעמים קרובות גם התלהבות רבה הושקעו בכל אחד המיקרים האלה ובכל זאת מה עלובות הן ברובן התוצאות. הן בכל המיקרים האלה גם יחד הצלתנו במשך עשרות בשנים להושיב לא יותר מאי-אלו עשרות אלפים אנשים והיטלר הלא לא להתיישבות של עשרות אלפים הוא מתכוון, כי אם למיליונים ולא בעשרות שנים יעשה הדבר, כי אם בחדשים אחדים. ישים את האנשים ברכבות, או יגרשם רגלי עד שיגיעו ללובלין בהמוניהם ושם תחול ההתיישבות. אכן רק התיישבות במרכאות תהיה זו, כבר חרס תתפוצץ אל המציאות ואכזרית, ותביא רק רעב ומגפות ואבדן תקוותן של מאות אלפים. תזכר לרעה גם האבסורדיות של התנאים החיצוניים. התיישבות אין דרכה להצליח בימי מלחמה; הן מצב שקט היא מצריכה וקשרי תחבורת נורמאליים ואפשרות מובטחת מנקודת ראות טכנית וכלכלית גם יחד להכניס סחורות ומכשירים ולהוציאם, ובאין התנאים הללו אין גם סיכויים להצלחה. הן ימי המלחמה הם הימים האלה, אחת המלחמות הקשות והמרות ביותר בדברי ימי העולם, מלחמה בה תגדל מיום ליום התסבוכת הכלכלית והארגונית בגרמניה ובכל השטחים שתחת ממשלתה. מי פתי ויאמין באפשרות של התיישבות בעלת היקף כתנאים כגון דא? הן לו גם רצתה ממשלת גרמניה לסייע למפעל זה הרי אין זה ביכלתה, ועל אחת כמה וכמה שאין זה ביכלתו של הציבור היהודי. רק הרס יצמח איפוא מהתיישבות זו הנעשית ללא עזרה וללא אפשרות עזרה מן החוץ.

ואחרון אחרון: ידוע לנו סיכום והרכבם המקצועי. מארבע מאות אלף יהודי אוסטריה וצ'כיה רובם ככולם הם מי שהיו סוחרים או בעלי מקצועות חפשיים או פקידים. משני המיליונים של יהודי פולניה כשליש ועד ארבעים אחוז הם סוחרים או חנוונים, כשליש הם בעלי מלאכה, והשאר-מקצועות חפשיים. קצת פועלים וביחוד הולכי בטל לסוגיהם; אין ביניהם הקלאים כלל, כי אף החקלאות היהודית הקטנה שהיתה לנו בפולניה נכלעה כולה בשטח הכיבוש הרוסי. בחומר אנושי זה של שני מיליונים וחצי עלינו לבצע מפעל התיישבותי

שברובו המוחלט הוא צריך להיות הקלאי. היש כאן סכויים להצלחה? הן זכורה לנו עוד פרשת ההתיישבות האנגלית באוסטרליה שנעשתה בשנים שלאחר מלחמת העולם. שלוש מאות אלף איש, רובם ככולם פועלי תעשיה המורגלים לעבודת גוף קשה. סודרו במשקי חקלאות משלהם והמוסר המיישב היתה המעמצה הכי אדירה בעולם ללא הגבלות של יכלתה החמרית והארגונית; משלוש מאות אלף אלה ברחו מאתים אלף מאדמתם כעבוד מספר שנים; תוכלו איפוא לתאר לפניכם את גורלה של ההתיישבות הנעשית ללא רכוש וללא עזרה מן החוץ על ידי סוחרים ועורבי־דין ופקידים וחיטים לסוגיהם. ובל תאמר: הנה בחומר אנושי זה נעשתה גם ההתיישבות היהודית בארץ ישראל והצליחה! ראשית כל לא בחומר אנושי זה, כי אם בעיקר על ידי הנוער החלוצי נעשתה ההתיישבות. שנית הוכשרו המתיישבים היהודים במשך שנים גם כאן וגם בארץ ישראל גופא לעבודתם, מה שלא כן במקרה דידן. בו אין כל אפשרות הכשרה ותהא גם חטופה ביותר. ואחרון אחרון: הן בארץ ישראל דתף את המתיישב לעבודתו הכוח הכביר של רעיון התחדשות לאומית ותברתית גם יחד, בעוד שהכוח הדוחף כאן הוא שבט הנוגש ואין מטבעו של כוח כזה לעשות נפלאות. רק השם המפורש של רעיון נאצל עלול להוציא את העם מעבדות לחירות; לא יעשה הדבר בגזרות השמד של פורעי פרעות לסוגיהם.

וזהו סך הכול די ברור מפרשת „הבית הלאומי“ בלובלין: אם לא נמות שם מרעב או פרעות, אזי צפויה לנו סכנת הרס בגלל הבהלה האבסורדית בה תעשה פעולת ההתיישבות כביכול; ואם לא ניפול תחת מעמסת בהלה זו, אז נחנק בעקת התנאים הבלתי נורמאליים או בעקב חומר האנשים הבלתי מתאים ללא כל יכולת ארגונית ואף לא רעיונית להכשירו. מחזה בלהות שקשה למצוא דוגמתו בדברי ימי העולם.

4

ועוד צד אחד יש בדבר וגם לו כדאי להקדיש הערות ספורות: הלא הוא הצד המוסרי. פרוץ כפול לו: מוסר מוחלט לכשעצמו ומוסר היחסים בינינו ובין העם הפולני. על הראשון דובר קצת לעיל; לא יצמח דבר רב ערך ממעשה ששרשיו בטומאה, כשם שלא יצא נשר מביצת תרגולות. לא במצרים של פרעה בנינו את ביתנו הלאומי כימי קדם, כי אם בארץ שניתנה לנו על ידי אלוהי ישראל לעבדה בלב שלם. וכן לא נבנה עכשיו את ביתנו הלאומי במצרים החדשה של פרעה חדש, כי אם בארץ החופש והמוסר לנו ולכל הגויים.

אולם כאמור גם שאלת היחסים בינינו ובין העם הפולני היא העומדת על הפרק לכשדגים בהצעת היטלר. הן לא על חשבון גרמניה תנתן לנו מדינת קלון זו, כי אם על חשבונו של העם הפולני. הנסכים לכך? אָמנם חשבונות ארוכים ומסובכים יש לנו עם הציבור הפולני; רבות סבלנו במדינה זו משנאת ישראל פרועה ששמה מחנק בדרך חיינו בשנים האחרונות; מידי העם סבלנו ומידי ממשלתו, לא ידעו רחמים אף לילד ולדל שבדלים. את פרוסת לחמם היבש גזלו

מפיהם בכוח הרשע והזדון. ברם היש בינינו תומכי השיטה „עין תחת עין” ויהא גם בכח אויבנו בנפש? היש כאלה שאברהם תקותם בפולין חדשה, חפשית וצודקת אשר תבנה לאחר המלחמה הנוכחית, ותהיה כאם לכל בניה ללא הבדל דת ולאום? והטרם הוברר לנו שבכות ההיסטוריה הוטל עלינו לחיות בכפיפה אחת — ברצוננו או שלא ברצוננו — עוד מאות בשנים עם העם הפולני, כשם שעבדנו וסבלנו יחד אתו במאות השנים הקודמות, ואיככה נחיה חיי שלום ואחוזה באם התהום הפוערת של בית יהודי על אדמת פולין, לאחר נישולם של מאות אלפים מבני אומתם, תבדיל בינינו? אכן לא רק על הפולנים למחות נגד רציון סרק ועוול זה, כי אם גם עלינו לדחותו בשאט נפש, כי לא בדמם ובעשקם של זולתנו נבנה את ביתנו הלאומי. לא נהגנו ככה בארץ ישראל וזרה תהיה לנו מידה זו גם בשאר הארצות. יזכור עוד העם הפולני את אשר עולל לנו בתקופת טירופו ויתחרט על מעשיו; אנו בוודאי לא נשיב לו כגמולו.

**

יתכן שפולמוס סרק הוא כל הפולמוס הנוכחי. לא יוקם בית יהודי על אדמת פולין ויתכן שגם תוכני התכנית אין להם כל גישה רצינית לענין זה. לסחוט כסף מן היהודים הם אומרים בדרך זו, ולהשמיד ברעב ובמגפות אי-אלו עשרות אלפים, להסית אותנו נגד הפולנים ולהיפך. ברם גם במקרה זה טוב שיאמרו הדברים הקודמים ביתר מרץ ושאת, הן את ריתנו לא ניתן להבאיש בעיני הגויים בקבלנו—ויהא גם מתוך שתיקה ומתוך לחץ אכזרי—את תכנית הרשע. זאת ועוד אחת. לא הראשונה היא תכנית זו להתיישבות יהודים ובוודאי גם לא האחרונה היא. ברבות נתברכנו בזועת השנים האחרונות ורבות עוד תבאנה עלינו במהלך הזמן ובמצוקתו הרבה. אכן יחידה במינה היא תכנית זו בוידנותה, בכוונת הרשע שלה בכיעורה המוסרי והארגוני גם יחד; ושבעתיים עלינו להזהר, אחרי הלקח המר של תכנית היטלר, בפני הרעיונות הטפלים ליצור כל מיני „בתי לאומיים” לעם ישראל הנענה במחנק קיומו. ברם, אין לדחות מלכתחילה כל רעיון של התיישבות יהודית באינו ארץ שהיא על אף הנסיונות המרים שנתנסינו בהם בשנים ועשרות השנים הקודמות — פרט לארץ-ישראל ובמידת מה אולי גם בארגנטינה; גדולה מדי צרת ישראל, ותחזקנה ידי כל מי הבא לחסלה ויהא גם במקצתה ע"י המצאת עבודה ולחם וחיי כבוד למחוסריהם. אולם במה דברים אמורים? כשיש ממש בתכניות הללו ורצויות ונקיות הכוונות. מה שאין כן אם שנאת ישראל סרופה היא המשמשת יסוד במקרה לובלין, או שנאת ציון כדוגמת כמה וכמה הצעות אחרות, או עלולות הן לבלבל את המחזות לזמן מה ולהתפוצץ לבסוף כשלפוחית בורית ולהגדיל את המבוכה ואת הצער שבקיומנו.

וכדאית הכרה זו שתתפשט בקהל ותכבוש את הלבבות. פחות נסבל אז מאשלויות שוא ונדע להתרכז יותר סביב מפעלי-הצלה רציניים. והעיקר — סביב מפעל הגאולה הלאומית והאנושית בארץ ישראל.